

rustu.bozkurt@dunya.com

RÜŞTÜ BOZKURT

Zenginlik üretmek isteyen **demokratik sabrı** öğrenecek

Bir ülkenin insan ve sermaye kaynaklarını etkin kullanması, iktidar olanların karşısında proje-odaklı muhalefet yapan, yapılan işleri kamuoyu önünde gözetleyen ve denetleyen **"muhalif hareketlerin"** güçleridir. Etkin bir demokrasi hukuk bilinci gelişmiş, tarih bilinci olgunlaşmış ve ekonomi bilinci yaygın yurttaşların çoğalması ile mümkündür.

Prof. Dr. Daron Acemoğlu bizim yurttaşımız. **Dünyanın** önde gelen ekonomi bilginlerinden biri, ilk on ekonomist arasında yer alıyor. ABD'nin en saygın üniversitelerinden Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) ekonomi profesörü olan **Acemoğlu,** *Nobel Ekonomi Ödülü*'nün öncü göstergesi kabul edilen **John Bates Clark** Ödülü'nün sahibi.

Acemoğlu ve arkadaşlarının ilgi alanı, fiziki sermaye, insani sermaye ve teknoloji arasındaki ilişkilerin ekonomik büyüme üzerine etkilerini araştırmak. **Acemoğlu,** *"Benim geliştirdiğim açı kurumların büyüme üzerindeki etkilerini ilişkin. Sanayi Devrimi öncesinde de zengin ülkeler, yoksul ülkeler vardı. Fakat bugünün koşulları ile karşılaştırıldığında zengin yoksul arasındaki farklar çok daha azdı"* diyor.

Prof. Dr. Acemoğlu'ndan uzun bir alıntı yaparak, çalışmalarını yönlendiren itici gücü kavrayabiliriz:

"Biz zenginiz, hali vakti yerinde gelişmiş olanlarız. Ve geri kalanların büyük bir kısmı, yani Afrika, Güney Asya ve Güney Amerika'dakiler, dünyanın Somalileri, Bolivyalıları ve Bangladeşlileri zengin olmayanlar. Her zaman böyleydi. Zenginlikle yoksulluk, sağlıkla hastalık, gıdayla kıtlık arasında bölünmüş bir küreydi bu fakat günümüzde ülkeler arasındaki eşitsizlik inanılmaz boyutlarda. Ortalama bir ABD yurttaşı, ortalama Guatemalalıdan 10 kat, ortalama Kuzey Koreliden 20 kat ve Mali, Etiyopya, Kongo ve Sierra Leone'de yaşayanlardan 40 kat daha zengin. Toplum bilimcilerin yüzyıllardır boğuşup yanıtını bulamadığı soru bu. Niye? Fakat asıl sorulması gereken soru 'nasıl?' Çünkü çeşitlilik önceden belirlenebilir değildir. Ülkeler çocuklara benzemez, yoksul veya zengin olmazlar Hükümetleri onları öyle yapar."

TEŞVİK MEKANİZMALARI

Prof. Dr. Acemoğlu, Türkiye ile ilgili değerlendirmelerinde şu noktaların altını çiziyor:

Türkiye tipik Sanayi Devrimi'nden yararlanamayan ülkeler grubuna giriyor. Tarım sektöründe verimliliğin düşük olmasından kaynaklanan sorunları var. Türkiye ekonomisindeki gelişme, dünya ekonomisindeki gelişmelere çok bağlı olacak. Türkiye'nin % 5-6'nın üzerinde büyüme potansiyeli var, gerektiği gibi değerlendirilmeli.

Prof. Dr. Acemoğlu'na göre çözüm *"özendirici unsurları"* iyi değerlendirmemize bağlı:

"…yatırım yapıp geliştirmek için insanların özendirilmeye ihtiyaçları var; sıkı çalışırlarsa para kazanabileceklerini ve bu parayı gerçekten ellerinde tutabileceklerini bilmeleri gerekiyor. Ve bu tür özendirmeleri sağlamanın anahtarı da oturmuş ve sağlam kurumlar -hukuk üstünlüğünün ve güvenliğin yanı sıra, başarı ve yenilik fırsatları sağlayan bir yönetim sistemi. Zenginleri yoksullardan ayıran şey bu- coğrafya, iklim, teknoloji, hastalık veya etnik köken değil. Ba-

>> Prof. Dr. Daron Acemoğlu

sitçe söyleyelim: Özendirme sorununu çözemezseniz, yoksulluğu da çözemezsiniz ve kurumları düzeltmeyi istiyorsanız, hükümetleri düzeltmek zorundasınız. Kurumların ülkelerin zenginliği ve yoksulluğu açısından bu kadar merkezi olduğunu" kavramalıyız.

Prof. Dr. Acemoğlu'nun bakış açısının tutarlığını gösteren çok sayıda örnek var. Bu örneklerden biri de, **Mısır**'daki hareketlenmenin *"ortak sözcüsü"* haline gelen, uluslararası ölçekte kendini kanıtlamış olan Muhammed El Baradey'in saptaması şöyle:

"İyi yönetim eksikliği ile fakirlik, şiddet ve sosyal çöküntü arasında bağlantı var. 1940-50 yılları arasında Mısır, bölgenin lideri konumundaydı. Diğer ülkeler bize tolerans, kültür ve ilimlilik timsali olarak bakardı. Mısır birçok açıdan, iflas etmiş bir ülkedir. Şeffaflığın, insani kalkınmanın en dipte, yoksulluğun en tepede olduğu bir ülke. Nüfusunun % 40'ı günde iki dolardan daha az bir gelirle yaşamaya çalışıyor."

Zenginlik üretmenin, gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmanın en önemli etkeni beyin gücü. **Uğur Tandoğan** 2 Şubat 2011 tarihli *"Gelir dağılımını düzeltmek istiyorsak"* başlıklı yazısında, *"Zekâ dünyayı ele geçirecek"* alıntısından hareket ediyor:

"…Teknolojinin gelişimi, zekânın ödülünü artırıyor. Örneğin, 1991 yılında Amerika'daki üniversite mezununun ortalama geliri, ortaokulu terk bir işçinin ortalama gelirinin 2,5 katı imiş. Şimdi 3 katı olmuş. İyi eğitim almış bir anne ve babanın çocukları büyük bir olasılıkla daha iyi eğitim alıyor. Böylece eşitsizlik daha da büyüyor. Üstelik eğitimli kişiler evlenirken de çoğunlukla eğitimli kişileri kendilerine eş seçiyorlar. Buna psikolojide/biyolojide 'sınıflandırıcı çiftleşme/assortative mating' deniyor"

ORTAK AKLIN ERDEMİNE İNANMAK…

Doğru ve kirlilikten arındırılmış bilgilerin kitlelere ulaştırılmasının bilinen en etkin yolu, şeffaflığa dayanan, eş düzey siyasi örgütlenmelerin, kendi programlarını ortaya koyabilen ve kendi kaynakları ile ayakta duran STK'lerin varlığı ile anlam bulan *"demokrasinin"* bir hayat tarzı olarak benimsenmesidir. Bir ülkenin insan ve sermaye kaynaklarını etkin kullanması, iktidar olanların karşısında proje -odaklı muhalefet yapan, yapılan işleri kamuoyu önünde gözetleyen ve denetleyen *"muhalif hareketlerin"* güçleridir. Etkin bir demokrasi hukuk bilinci gelişmiş, tarih bilinci olgunlaşmış ve ekonomi bilinci yaygın yurttaşların çoğalması ile mümkündür. Tarih, hukuk ve ekonomik bilincinin gelişmesi de kitlelerin örgün ve yaygın eğitim fırsatlarını yakalamalarına bağlıdır.

Dünyamız küçük bir köy haline geldiyse… Ülkeyi yönetmek isterken, dünyada olup bitenlere ilgisiz ve duyarsız kalamayız… Kaynak kullanma bilincini geliştirecek, verimliliği artıracak *"temel mekanizmaların"* neler olduğunu sürekli araştırmak zorundayız… Dünya genelindeki eğilimleri bilmeden ne aileyi, ne okulu, ne ekonomiyi, ne de büyük kurumları yönetirsek, olanaklarımızı değerlendiremez, refahımızı artıramayız.

İnsanımızı eğitmenin, halkımızı bilinçlendirmenin, maddi ve kültürel zenginlik üreterek insan yaşamının kolaylaştırmanın koşulları giderek değişiyor. Küresel yönetişim algısının, toplumu yönetme iddiasında olanların zihninde netlik kazanması gerekiyor. Yönetişim, *"tek tip düşünce"* algısının *"katılımcı çoklu düşünme"* ve *"ortak aklın erdemine inanma"* anlamına geliyor. Bu açıdan bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerin ciddi kısıtları olduğunu görüyoruz. Aileden okula, okuldan iş yerine, iş yerinden kuruluş ve kurumlara, gücü elinde tutanların kısa zamanda *"kurum içi dukalıklar"* oluşturarak, insan tabanının gücünü hiçe saydıklarına yaygın bir biçimde tanıklık ediyoruz. Genel eğilimlere aykırı tutumlar ciddi ölçüde kaynak israf ettiriyor.

Prof. Dr. **Daron Acemoğlu**'nun entelektüel zenginliği, ülkemizin de zenginliği olmalı… **Orhan Pamuk**'un *Nobel Ödülü* almasının karşısında stratejik bakış açısından yoksun, kasaba kültürünün ürünü olan dağınıklığı, bakış açısı kısırlığını, kıskançlığını ve aymazlığını **Acemoğlu** gibi potansiyel insanlarımızda bir kez daha yinelemeyelim… Prof. Dr. **Acemoğlu**'na kulak kabartalım, ne dediğini bütün dünyanın can kulağıyla dinlediği bu gibi insanlarımızın söylediklerini anlamaya çabalayalım…

İnsanımızı eğitmenin, halkımızı bilinçlendirmenin, maddi ve kültürel zenginlik üreterek insan yaşamının kolaylaştırmanın koşulları giderek değişiyor. **Küresel yönetişim** algısının, toplumu yönetme iddiasında olanların zihninde netlik kazanması gerekiyor.